

© Tezuka Prod.

Mangan jumala hallitsi myös metasarjakuvan keinoilla leikkittelyn.

Klassikko

Ari-Matti Sarén

Osamu Tezuka muistetaan nykyisin ennen kaikkea pojille suunnatuista seikkailusarjakuvistaan. Tetsuwan Atom (Astro Boy, 1951-72) ja Jungle Taitei (Kimba the White Lion, 1950-54) ovat mangakirjallisuuden kulmakiviä. Astro Boysta on Japanissa tullut Mikki Hiiren veroinen kulttuuri-ikoni. Tezuka pyrki kuitenkin koko uransa ajan laajentamaan sarjakuvien lukijakuntaa. Hän oli ensimmäisiä, joka teki tytöille suunnattuja sarjoja (mm. Ribon no Kishi, 1953-56). Tezuka oli myös aikuis-sarjakuvan pioneereja.

Tezukan suurin ansio on ennen kaikkea mangan piirroskielen kehittäminen. Hänen piirrostyyliinsä näkyy selvästi ihastus amerikkalaisiin animaatioelokuviin. Sille on leimallista tuhansien piirrettyjen sivujen kehittämä vaivattomuus ja viivan suvereeni hallinta. Piirretyistä hän lainasi myös elokuvallisen sivuttautensa ja tehokeinonsa. Tämä tyyli muodostuikin tunnusomaiseksi japanilaiselle kertovalle sarjakuvulle.

Ei olisi tietenkään reilua eikä edes totuudenmukaista väittää, että Tezuka loi yksin sodanjälkeisen ajan mangatyylin, vaikka tällaistakin väitettä usein näkee. Pikemminkin se syntyi puolivahingossa useiden

lahjakkaiden tekijöiden innoittaessa toinen toistaan. Tezukan panosta ei kuitenkaan pidä vähätellä. Hän oli mangan alkuaikojen ylivoimaisesti suosituin taitelija ja populaarikulttuuri tunnetusti kehittyi nimenomaan

markkinavoimien ohjauksessa.

”Tezukalainen” tyyli säilyikin hallitsevana pitkälle 1960-luvulle. Vasta yleisen vastakulttuuriliikkeen mukana pikku hiljaa syntynyt aikuissarjakuva ajoi piirtäjiä hakemaan uutta, vakavampiin tarinoihin sopivampaa tyyliä. Tezuka oli jo varhain käsitellyt tarinoissaan vaikeita asioita. Hän oli ensimmäisten joukossa tekemässä aikuissarjakuvaa.

Tezukan aikuistuotannon laajin ja kunnianhimoisin teos on epäilemättä Hi no tori (Phoenix). Myös Tezuka itse piti sitä monin tavoin päätyönään. Se on kaikkiaan n. 3000-sivuinen eepos, joka koostuu kahdestatoista erillisestä tarinasta. Ne seuraavat ihmiskunnan kehitystä Japanin myyttisestä menneisyydestä aina kaukaiseen tulevaisuuteen, ihmislajin viimeisiin vaiheisiin asti.

Tarinat ovat säilytään voimakkaan buddhalaisia. Koko kertontaa leimaa syvä vakaumus kaiken olevaisen ykseydestä ja samanarvoisuudesta. Buddhalainen näkemys elämästä ja uudelleensyntymästä tulee esiin myös siinä, että monet henkilöistä esiintyvät useissa tarinoissa eri inkarnaatioina. Sinällään vain löyhästi toisiinsa liittyvien tarinoiden kokoavana teemana on Feenix-linnun hahmo. Se on eräänlainen universumin elinvoiman ilmentymä, lupa-

us ikuisesta elämästä ja vallasta yli luonnon. Se on myös usein se perimmäinen fiksaatio, joka saa saahmot pysymään vankeina karman kierokulussa.

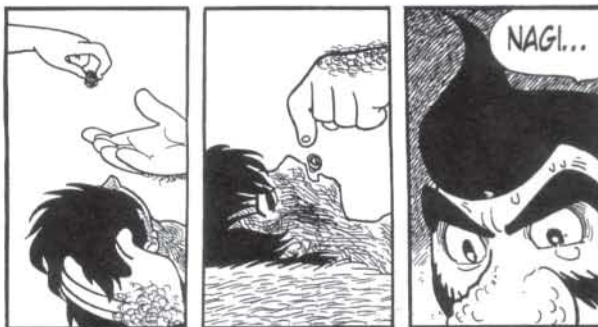
Ensimmäiset tunnistettavat versiot tarinasta ilmestyivät jo 1950-luvulla, mutta varsinaisesti Tezuka aloitti sarjan vasta 1967. Hän piirsi sitä muiden töidensä lomassa aina kuolemaansa asti. Tänä aikana sarjaa ehdittiin julkaista useassa, hiukan eri ikäiselle yleisölle suunnatussa lehdessä, joka osaltaan selittää sarjan hienoista kirjavuutta. Hän ei piirtänyt lukuja aikajärjestyksessä, vaan poukkoili mielivaltaisesti menneen ja tulevan välillä. Hänen aikomuksensa oli ilmeisesti lopettaa Phoenix-saaga nykyhetken sijoittuvalla tarinalla, mutta sitä hän ei ikinä ehtinyt aloittaa. Tezuka kuoli vuonna 1989.

Sarjan ehdottomasti vahvinta ja onnistuneinta materiaalia ovat sen historialliset jaksot. Tezukan tietämys Japanin historiasta ja tarinaperinteestä on syvä. Hän onnistuu kertomaan paljon Japanin kansan ja kulttuurin synnystä hahmojen kohtaloiden kautta. Historiallisesta perspektiivistä huolimatta hänen perussanomansa on kuitenkin perusinhimillinen: Kansa muodostuu yksilöistä ja suurimpienkin legendojen takana on yleensä henkilökohtainen tragedia.

Tulevaisuusjaksot sen sijaan toimivat huomattavasti heikommin. Niiden tulevaisuuskuva oli vanhakantainen jo piirrettäessä, eikä tilanne ole ajan myötä parantunut. Usein tuntuukin, että tieteiselementit ovat pikemminkin itsetarkoituksellisia kuin tarinalle välttämättömiä. Parhaimmillaan Tezuka on ehkä käsitellään ihmisen ja koneen eroja ja samankaltaisuuksia. Hänen näkemyksensä tuntuu olevan, että sielu tarvitsee ruumiin, mutta ruumiin ei välttämättä tarvitse olla lihaa.

Phoenixin suurin ongelma on kuitenkin se, että se sijoittuu eräänlaiseen tyylliseen välvaiheeseen Tezukan uralla. Tezuka oli jo 1960-luvulla jossain määrin uudistanut tyyliään aikuissarjakuvien osalta, mutta tämä kehitys oli vasta alussa sarjan alkaessa. Aikalaislukija olisi tuskin kiinnittänyt asiaan suurempaa huomiota, mutta nykylukijan on ajoittain vaikea suhtautua sarjan lupsakkaan graafisen ilmeen ja tarinan vakavuuden epätasapainoon.

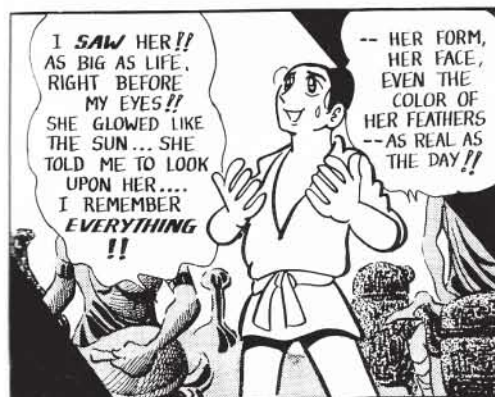
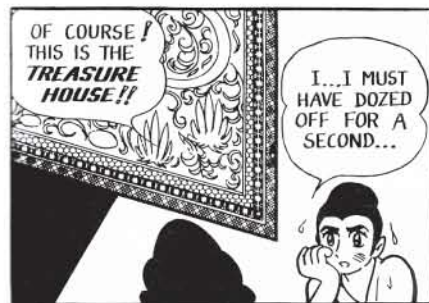
Monia Tezukan aikuissarjakuvia vaivaakin nimenomaan tarinan ja graafisen ilmeen epäsuhta. Tarinat ovat vahvoja, mutta pyöreät, lapsekkaat hahmot ja toiminnan animaatiomainen plastisuus syövät väkisinkin niiden dramatiikkaa. Ilmeisesti Tezuka itsekin havaitsi tyyliinsä puutteet, sillä 1970-

Vaihteeksi lihallinen uudestisyntymä Phoenixissa.

luvulla hänen tyyliinsä haki edelleen yhä realistisempia sävyjä.

Tezukan suhtautuminen mangatyylien ja -muotien kehitykseen tuntuu kuitenkin olleen hieman ristiriitainen. Toisaalta häntä ajoi halu miellyttää yleisöään ja pysyä ajan tasalla, mutta on selvästi nähtävissä joltinakin haluttomuus hylätä vanhaa sinällään toimiva tyyli. Osaltaan tähän haluttomuuteen varmasti vaikutti myös se, että Tezuka halusi pitää koko tuotantonsa graafisesti yhtenäisenä. Niinpä hän piirsi vanhoja töitään säännöllisesti uusiksi. Esimerkiksi osa Astro Boy—tarinoista on piirretty kolmasti.

Buddhalaisuudessa todelliset aarteet eivät ole maallisia.

© Tezuka Prod.

© Tezuka Prod.